

Δρ Παναγιώτης Ανδρέου

Αναπληρωτής Καθηγητής
Χρηματοοικονομικών
Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο
Κύπρου

Πρόεδρος
Financial Wellbeing Institute

panayiotis.andreou@cut.ac.cy
+357 25002286

@pandreou77
/Panayiotis-andreou
www.pandreou.com

#FinancialLiteracyCY
#FinancialWellbeingCY

Χρηματοοικονομικός Αναλφαβητισμός και Οικονομική Ευθραυστότητα των Κυπρίων

Η βιβλιογραφία και οι επιστημονικές μελέτες ανά τον κόσμο έχουν αναδείξει τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού καθώς τόσο η επαρκής γνώση των χρηματοοικονομικών εννοιών όσο και η ικανότητα αποτελεσματικής αξιοποίησης της γνώσης αυτής, αποτελούν ακρογωνιαίο λίθο στη λήψη ορθών οικονομικών αποφάσεων, με ευεργετικά αποτελέσματα για τη μακροπρόθεσμη χρηματοοικονομική ευημερία των ατόμων.

Δυστυχώς, τα αποτελέσματα των δύο πρόσφατων ερευνών μου στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΤΕΠΑΚ), η πρώτη σε συνεργασία με τον Δρ Dennis Philip (Durham University Business School) το 2017 και η δεύτερη σε συνεργασία με την Δρ Σοφία Ανυφαντάκη (Τράπεζα της Ελλάδος) το 2018, καταδεικνύουν ότι περίπου 6 στους 10 Κύπριους είναι χρηματοοικονομικά αναλφάβητα άτομα (ηλικιακή ομάδα 18-64). Οι δύο έρευνες καταγράφουν επίσης τις εν δυνάμει αρνητικές επιπτώσεις του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού. Μεταξύ άλλων, τα χρηματοοικονομικά αναλφάβητα άτομα τείνουν να μη διαχειρίζονται σωστά το χρέος τους, να έχουν αυξημένη πιθανότητα να πέσουν θύμα οικονομικής απάτης και να χρησιμοποιούν λιγότερο συχνά τη χρηματοοικονομική τεχνολογία, επιδεικνύοντας ταυτόχρονα λιγότερη εμπιστοσύνη στις ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές. Επιπρόσθετα, η μελέτη της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, που δημοσιεύθηκε στο Οικονομικό Δελτίο τον Δεκέμβριο του 2020, επιβεβαιώνει το πρόβλημα του χαμηλού επιπέδου

χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο για το σύνολο του πληθυσμού (ηλικιακή ομάδα 18-79).

Παρά τα πολύ σημαντικά ευρήματα των παραπάνω μελετών, δεν έχει διερευνηθεί ακόμα η σχέση μεταξύ του επιπέδου χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της οικονομικής ευθραυστότητας των ατόμων. Με τον όρο «οικονομική ευθραυστότητα» (financial fragility), εννοούμε ότι το άτομο αδυνατεί να καλύψει αυτόνομα έκτακτες οικονομικές ανάγκες χωρίς να καταφύγει σε δανεισμό ή άλλη οικονομική στήριξη. Η τρέχουσα συγκυρία της πανδημίας καθιστά ιδιαίτερα επίκαιρη τη διερεύνηση του κατά πόσο υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ του επιπέδου χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της οικονομικής ευθραυστότητας των ατόμων. Και αυτό γιατί σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός μπορεί να εμποδίσει τα άτομα να ανταπεξέλθουν στις

οικονομικές προκλήσεις και ιδιαίτερα σε περιόδους αυξημένης αβεβαιότητας.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η οικονομική ευθραυστότητα συνδέεται με την υλική υστέρηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό καθώς τέτοια άτομα έχουν αυξημένο κίνδυνο να βρεθούν κάτω από το εθνικό όριο φτώχειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, στην Κύπρο το 2019 το ποσοστό του πληθυσμού που βρισκόταν σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, ανέρχόταν σε 22,3%. Αντίστοιχα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας του Eurofound που πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο 2021, το 19,7% των νοικοκυριών στην Κύπρο απάντησαν ότι έχουν μεγάλη δυσκολία να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές απαιτήσεις της καθημερινότητάς τους, δηλαδή δηλώνουν ότι η οικονομική τους κατάσταση είναι εύθραυστη.

Η τρίτη εν εξελίξει μελέτη μου στο ΤΕΠΑΚ σε συνεργασία με την Δρ Σοφία Ανυφαντάκη (Τράπεζα της Ελλάδος), έχει ως στόχο να απαντήσει το παραπάνω ερώτημα. Η έρευνα πεδίου ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2021 ανάμεσα σε 840 άτομα ηλικίας 25-64, επιτρέποντάς μας να διερευνήσουμε ποσοτικά τη σχέση ανάμεσα στο χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό των Κυπρίων και της οικονομικής ευθραυστότητάς τους.

Συγκεκριμένα, για να μπορέσουμε να μετρήσουμε το βαθμό οικονομικής ευθραυστότητας των ατόμων χρησιμοποιήσαμε την εξής ερώτηση: «Σε περίπτωση που προκύψει στις επόμενες 30 ημέρες μία έκτακτη οικονομική ανάγκη για 800 ευρώ, πόσο σίγουρος/η είστε ότι θα μπορείτε να την καλύψετε αποκλειστικά με δικά σας χρήματα (δλδ, χωρίς να δανειστείτε χρήματα ή να ζητήσετε βοήθεια από κάποιον συγγενή ή φίλο);». Η ερώτηση αυτή έχει χρησιμοποιηθεί και σε άλλες διεθνείς μελέτες όπου το ποσό αναφοράς λαμβάνει υπόψη τα οικονομικά δεδομένα της κάθε χώρας. Οι έκτακτες δαπάνες στην Κύπρο αφορούν το ποσό των 800 ευρώ το οποίο αποτελεί το μηνιαίο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα του ετήσιου ορίου του κινδύνου φτώχειας και είναι ανεξάρτητο από το μέγεθος και τη σύνθεση του νοικοκυριού.

“Ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός μπορεί συμβάλει στη δημιουργία καλά ενημερωμένων καθώς και οικονομικά πιο ανθεκτικών πολιτών”

Από τα προκαταρκτικά αποτελέσματα της έρευνας προκύπτουν τα ακόλουθα:

- i. Επιβεβαιώνονται τα ευρήματα των δύο προηγούμενων μελετών του ΤΕΠΑΚ για το χαμηλό επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού: περίπου μόνο 40% των Κυπρίων φαίνεται να κατέχει τις απαραίτητες χρηματοοικονομικές γνώσεις και δεξιότητες
- ii. Φαίνεται ότι στην ερώτηση αν θα καταφέρουν να καλύψουν το έκτακτο ποσό των 800 ευρώ με δικά τους χρήματα, περίπου 35% των Κυπρίων απαντούν «σίγουρα όχι» ή «πιθανόν όχι». Με

άλλα λόγια 1 στους 3 Κύπριους δηλώνουν ότι βρίσκονται σε εύθραυστη οικονομική κατάσταση

- iii. Διαφαίνεται πράγματι μια ισχυρή αρνητική στατιστική σχέση ανάμεσα στο χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό και της οικονομικής ευθραυστότητας των ερωτηθέντων. Όσο μειώνεται το επίπεδο του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των ατόμων, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα τα άτομα να δηλώσουν ότι βρίσκονται σε εύθραυστη οικονομική κατάσταση. Συγκεκριμένα, το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού για τα άτομα που δηλώνουν ότι βρίσκονται σε εύθραυστη οικονομική κατάσταση κυμαίνεται στο 30%, ενώ αντίθετα, για τα οικονομικά ανθεκτικά άτομα το επίπεδο είναι πολύ υψηλότερο και κυμαίνεται στο 45%.

Συνοπτικά, θα λέγαμε ότι τα πρώτα στατιστικά αποτελέσματα από αυτή την έρευνα αποτελούν σημαντική ένδειξη ότι στην Κύπρο τα άτομα με υψηλότερη χρηματοοικονομική κατάρτιση αντιμετωπίζουν σημαντικά χαμηλότερο κίνδυνο να βρεθούν σε έκτακτη οικονομική δυσπραγία. Σε κάθε περίπτωση όμως, απαιτείται περαιτέρω επιστημονική ανάλυση για να εξαχθούν πιο ακριβή και ασφαλή συμπεράσματα, κάτι που θα ακολουθήσει εν ευθέτω χρόνο.

Εν κατακλείδι, ο συνδυασμός των επιστημονικών ευρημάτων από τις έρευνες του ΤΕΠΑΚ αναδεικνύουν για ακόμη μια φορά τη σημασία προώθησης της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο. Ανάμεσα σε άλλα, η εισαγωγή ενός μαθήματος «Διαχείρισης Προσωπικών Χρηματοοικονομικών Πόρων» στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα αποτελέσει εφαλτήριο προς αντιμετώπιση του προβλήματος του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού. Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση προσφέρει τη δυναμική ώστε να επωφεληθούν τα άτομα, αλλά και η κοινωνία ως σύνολο, διασφαλίζοντας μακροπρόθεσμη χρηματοοικονομική ευημερία. Είναι ευτύχημα ότι ήδη βρίσκεται εν εξελίξει η διαδικασία για τη διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής για την Προώθηση του Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και της Χρηματοοικονομικής Παιδείας στην Κύπρο. Πιστεύω ότι η υλοποίησή της με την ενεργό συμμετοχή των αρμόδιων φορέων θα λειτουργήσει ευεργετικά στη δημιουργία μιας νέας γενιάς καλά ενημερωμένων, χρηματοοικονομικά αυτόνομων καθώς και οικονομικά πιο ανθεκτικών πολιτών.